

ГРОШОВИЙ ОБІГ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XV СТ.

Ляшенко В., студентка групи ПР-71

Якісний склад монет українського обігу до кінця XIV ст. залишався одноманітним, на ринку курсували монети двох-трьох номіналів не багатьох країн, головним чином празькі гроші і руські напівгроші. Набагато скромнішою була роль у тогочасному обігові польських і литовських монет.

Для українського грошового обігу XV ст. характерна велика різноманітність номіналів обігу та систем лічби. Як і в другій половині XIV ст., празькі гроші домінували в грошовому обігу XV ст. Перевага їх над місцевими монетами - галицькими і київськими - стає ще більш відчутною. З матеріалів скарбів відомо, що празькі гроші використовувалися у XV ст. не лише населенням Галичини, а й інших українських земель. Волинські і подільські документи 30-х років XV ст. дозволяють нам простежити географію обігу празьких грошей. Празькі гроші рахували переважно на копи. З 20-х років XV ст. празькі гроші перестали надходити на українські землі, проте їхня роль в обігу зберігається до кінця сторіччя. У празьких грошах встановлювалися різні штрафи та стягнення на користь держави та церкви. Наприклад, у кінці XV ст. у Києві порушення юрисдикції єпископського суду каралося штрафом у "500 грошей широкіх"¹.

Місцеві монети - київські і галицькі - були скороминущим явищем, хоча і справили значний вплив на грошовий обіг України. Київські монети взагалі не відбилися в письмових джерелах як другої половини XIV ст., так і XV ст. Галицькі ж, як свідчить актовий матеріал, затрималися в обігу Галичини, Волині й Поділля до кінця 30-х років XV ст. У львівських прибутково-видаткових книгах першої чверті XV ст. і перемишльській судовій книзі першої половини сторіччя досить часті згадки про львівські напівгроші. Але з припиненням діяльності львівського монетного двору 1414 р. львівські напівгроші швидко зникають з ринку. На їхнє місце приходять еквівалентні їм за вагою й вмістом срібла польські напівгроші. Зате високопробніші від обох згаданих вище типів монет руські напівгроші другої половини XIV ст. затримуються на ринку не лише в другому, а й у третьому десятиріччі XV ст.²

На початку XV ст. в українському грошовому обігові з'являється польська монета, переважно номіналом у півгріш. Проте аж до кінця сторіччя ареал їхнього розповсюдження був обмежений територією

Галичини. Польські напівгроші виступають в українському актовому матеріалі найчастіше під назвою “малі гроші”.

Витіснення з галицького ринку руських і львівських напівгрошів польськими наприкінці 20-х років XV ст. призвело до того, що в обігу залишилися лише два популярних платіжних засоби: празькі або широкі гроші та польські напівгроші. Починаючи з 30-х років XV ст. в галицьких актах з’являється загальний термін “польська монета”.

Крім порівняно великих срібних платіжних засобів, грошів і напівгрошів, на українському ринку курсували й дрібні монети - денарії та тернарії в основному польського виробництва. У львівських актах денарії часом називали на німецький лад геллерам. А у Польщі денарії та тернарії називали ще й солідами. Ці низькопробні монети мали менше ніж 10% срібла, тому їх називали ще “чорними монетами”.

Разом з монетними гривнями в грошовому обігові України XV ст. затрималося і вагове срібло. На грошовому ринку Галичини першої чверті XV ст. поширилися флоріни, золоті монети, головним чином, угорського походження. На них зазвичай купували і продавали високоякісні товари іноземного походження, розплачувалися між собою іноземні купці. Починаючи з 40-х років XV ст. флоріни часто згадуються на сторінках актових джерел. Також в писемних пам’ятках тогочасної Галичини згадуються угорські золоті монети. Це загалом відповідає якісному складові українських скарбів XV ст., в яких флоріни угорського карбування зустрічаються найчастіше серед золотих монет .

¹ Котляр М.Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV-XVIII сторіччя. - К., 1981. - С.29.

² Федоров-Давыдов Г.А. Монеты рассказывают. - М., 1990. - С.70-75.

³ Котляр М.Ф. Вказ. праця. - С.39.

Науковий керівник – сист. Глушан О.В.